

Recenzia: Dunne P., Sibley D., Sutton C. 2012: Hawks in Flight. Second Edition. — Houghton Mifflin Harcourt Company, New York.

335 strán, 330 farebných fotografií, 373 čiernobielych ilustrácií. Formát 15,8 × 23,5 × 2,3 cm.

Každý, kto sleduje vtáky v teréne, čas od času rieši problémy spojené s identifikáciou niektorých druhov či jedincov. Dravce, a to celosvetovo, predstavujú jednu z najkomplikovanejších skupín, pokiaľ ide o ich určovanie. Veľkostná variabilita, farebné morfy, rozmanitosť šatov vekových kategórií a poddruhov, hybridizácia, limitovaná doba pozorovania (často iba okamih), veľká vzdialenosť a iné skutočnosti nám určovanie mnohých druhov dravcov v prírode veľmi komplikujú. Aj najväčší odborníci, ktorí sa ich determináciou zaoberajú desiatky rokov, priznávajú, že určité percento jedincov, s ktorými sa v živote stretli, ostane navždy neurčených.

Trojicu severoamerických ornitológov Pete Dunne, David Sibley a Clay Sutton, ktorí sú autormi mnohých kníh a článkov o vtákoch, nie je treba zvlášť predstavovať. Po prvom vydaní ich knihy *Hawks in Flight*, ktorá vyšla v r. 1989 a ktorej sa predalo viac ako 60 000 výtlačkov, vychádza v septembri 2012 jej druhé vydanie. Je to špecializovaná príručka na určovanie letiacich dravcov resp. podľa najnovšieho systému zástupcov troch samostatných radov - kondory, dravce a sokoly. Opisuje identifikačné znaky a iné charakteristiky druhov hniezdiacich na území USA a Kanady. Sú to tri druhy kondorov patriace do rodov *Cathartes*, *Coragyps* a *Gymnogyps*, kršiak rybár *Pandion haliaetus*, luniak bieločvostý *Elanus leucurus*, luň hákózobý *Chondrohierax uncinatus*, koršun vidlochvostý *Elanoides forficatus*, orol skalný *Aquila chrysaetos*, kaňa sivá *Circus cyaneus*, tri druhy jastrabov rodu *Accipiter*, orliak bielohlavý *Haliaeetus leucocephalus*, iktínia sivomodrá *Ictinia mississippiensis*, hákózobec družný *Rostrhamus sociabilis*, dvanásť druhov myšiakov rodu *Buteo*, *Parabuteo* a *Buteogallus*, karakara chochlatá *Caracara cheriway* a šesť druhov sokolov rodu *Falco*.

Zahrnuté druhy nie sú zoradené systematicky, ale príručka je trochu netradične rozdelená do 13 kapitol s neobvyklými a často vtípnymi a priliehavými názvami, ktoré je ale pomerne ťažké výstižne preložiť do slovenčiny (približné preklady podnadpisov dávam do úvodzoviek): 1. Určovanie letiacich dravcov: "Od brokovnice k dôstojnosti"; 2. Mígrujúce my-

šiaky: "Majstri vo využívaní vetra"; 3. Jastraby: "Prešibanci"; 4. Sokoly: "Vtáky, ktoré merajú vzdialenosť podľa horizontu"; 5. Luniaky (koršuny, iktínie): "Tvar určený vetrom"; 6. Kaňa sivá: "Diabolský úskočník"; 7. Orly a kondory: "Veľké čierne vtáky"; 8. Karakara chochlatá: "Chiméra prezlečená za veľkého čierneho vtáka"; 9. Kršiak rybár: "Lovec rýb"; 10. Myšiaky (*Buteo* spp.) juhozápadu a ich príbuzný (vysvetlenie: zástupca rodu *Parabuteo*): "Doma tam, kde sa stretáva sever s juhom"; 11. Floridské špeciality: "Akrobati a špecialisti"; 12. Regionálne špeciality: "Dravce na okrají" (vysvetlenie: s veľmi limitovaným areálom rozšírenia resp. vyskytujúce sa iba obmedzene na najjužnejšom okraji USA); 13. Iné vtáky, ktoré plachta.

Jednotlivé druhy dravcov sú opísané na dvoch až piatich stranách, výnimku tvorí myšiak tmavý *Buteo albonotatus* so šiestimi stranami, zatiaľ čo text o myšiakovi hrzdavochvostom *Buteo jamaicensis* zaberá dokonca až 13 strán. Ako uvádzajú autori, posledného z menovaných druhov môžeme považovať za skutočný „prototyp“ dravca a môžeme na ňom robiť štúdiu funkčnej diverzity. Jeho lovecké stratégie a habitatové preferencie sú totiž také rozmanité, že by sme mu „ukrídli“, ak by sme opísali iba jednu jeho charakteristiku. Práve na tomto druhu som si knihu po prvý raz otestoval. Jedince, ktoré som vyfotil na pacifickom pobreží Kalifornie v r. 2012, som s použitím knihy a v konfrontácii s príručkami Wheelera a Clarka (1995) a Sibleyho (2000) určil ako juvenila a adulta svetlej morfy v rámci komplexu poddruhu *Buteo jamaicensis calurus*. K rovnakej skupine patrí aj ďalší jedinec, vyfotený v Sonorskej púšti v južnej časti Arizóny. V druhových textoch nájdeme charakteristiky opísaných druhov vrátane samostatných častí nazvaných „Identifikácia“ a „Za letu“. Tam, kde je to potrebné, nechýbajú ani opisy poddruhov. Časti o jednotlivých druhoch sú oveľa podrobnejšie, ako v príručke Wheelera a Clarka (1995), kde napr. o hore spomínanom *B. jamaicensis* nájdeme iba dve strany textu, ktoré majú síce väčší formát, ale treba poznamenať, že vydavateľ použil aj väčší font. Texty dopĺňa množstvo čiernobielych perokresieb a za opisom každého druhu nasleduje sekcia s farebnými fotografiami, ktorých počet

väčšinou nepresahuje 10, s výnimkou niektorých druhov, ako napr. sokol sťahovavý *Falco peregrinus* (13), pričom opäť kraluje *Buteo jamaicensis* s až 29 snímkami, čo je logické vzhľadom na variabilitu tohto druhu. Pri každej snímke autori uvádzajú anglické meno druhu, vekovú kategóriu a poddruh, farebnú morfu, ako i ďalšie charakteristiky a nechýbajú ani lokalita a mesiac, v ktorom bol jedinec vyfotený. Drvivä väčšina fotografií je z územia USA vrátane Aljašky, niekoľko z Mexika a iba dve snímky z Panamy a Argentíny, napodiv som v knihe nenašiel ani jednu snímku z Kanady. Medzi jednotlivými fotografiami sú veľké rozdiely, zatiaľ čo napr. snímka *Falco peregrinus* na str. 137 je dostatočne veľká, iné, ako napr. fotografia jastraba čiarkového *Accipiter striatus* na str. 94, sú naopak také malé, že si človek musí vziať lupu, aby si letiaceho dravca zväčšil. To pokladám za nedostatok tejto príručky v porovnaní s knihou Wheelera a Clarka (1995), kde majú všetky snímky prijateľnú veľkosť a nenájdeme medzi nimi také priepastné veľkostné rozdiely.

Obal knihy s farebnými ilustráciami letoviek troch druhov dravcov na prvý pohľad vyvoláva falošnú predstavu, že príručka obsahuje nielen farebné fotografie, ale aj farebné ilustrácie opísaných druhov. To je ešte umocnené skutočnosťou, že druhý z trojice autorov, ktorých mená sú v dolnej časti obalu hneď pod názvom knihy, nie je nikto iný, ako mimoriadne talentovaný maliar vtákov, David Sibley (pre podrobnosti pozri *Buteo* 12: 169–173, 2001). Nedokážem vôbec pochopiť, prečo autorský kolektív, ani vydavateľ, nenapadlo do knihy zaradiť farebné ilustrácie a pokladám to za veľkú chybu. Márna sláva, no ani sebe lepšie fotografie nedokážu zachytiť a zdôrazniť všetky detaily potrebné pre určovanie jednotlivých druhov dravcov tak dobre, ako by to dokázala šikovná ruka Davida Sibleyho. Novým trendom a výnimkou medzi fotografickými príručkami je síce kniha zapáleného fotografa vtákov Richarda Crossleyho (Crossley 2011), doslova nabitá tisícami digitálne zmanipulovaných snímkov, ktoré umožňujú podchytiť celú škálu šatov a ve-

kových kategórií jednotlivých druhov vtákov, ako však ukazuje najnovšia generácia niektorých špecializovaných a špičkových identifikačných príručiek na vtáky (pozri napr. Sylvia 47: 145–150, 2010), optimálne je predsa len to, keď autori skombinujú precízne napísané a podrobné texty ako s farebnými fotografiami, tak i s ilustráciami.

Napriek uvedeným nedostatkom knihu *Hawks in Flight* ocenia nielen zanieteni dravčiari, ale aj všestranni vtáčkari fajšmekeri, ktorí si potrpia na špecializovanú literatúru. Môže im pomôcť pri riešení problémov s identifikáciou ťažko určiteľných druhov severoamerických dravcov, ktoré nedokážu vyriešiť s použitím bežných príručiek, či už fotografických, akými sú napr. Kaufman (2000), či Brinkley (2008), alebo ilustrovaných (Griggs 1997, Peterson 2008, Dunn a Alderfer 2011).

Literatúra

- BRINKLEY E. S. 2008: National Wildlife Federation field guide to birds of North America. — Sterling Publishing, New York.
- CROSSLEY R. 2011: The Crossley ID guide: Eastern birds. — Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- DUNN J. L. & ALDERFER J. (eds.) 2011: National Geographic field guide to the birds of North America. 6th edition. — National Geographic Society, Washington D. C.
- GRIGGS J. L. 1997: American Bird Conservancy's field guide: All the birds of North America. — Harper Perennial, New York.
- KAUFMAN K. 2000: Kaufman field guide to birds of North America. — Houghton Mifflin Company, New York.
- SIBLEY D. 2000: National Audubon Society: The Sibley guide to birds. — Alfred A. Knopf, New York.
- WHEELER B. K. & CLARK W. S. 1995: A photographic guide to North American raptors. — Academic Press, London & San Diego.

Miroslav Čapek

Ústav biologie obratlovců AV ČR v. v. i., Brno, ČR,
capek@ivb.cz